

Breda

Engelbrecht I van Nassau (1370-1442)

Breda afficheert zich graag als Nassastad. De band met de Nassaus begon in 1403, toen Johanna van Polanen, 'vrouw van Breda en de Lek', trouwde met Engelbrecht I van Nassau. Met dit huwelijk en Johanna's inbreng van vele heerlijkheden en ridderhofsteden begon de opkomst van het geslacht Nassau. Veel pareltjes aan deze route, verspreid gelegen over het prachtige oude centrum van Breda, dragen de sporen van de Nassaus: het kasteel van Breda, park De Valkenburg, het Begijnhof en de Grote Kerk, om er maar een paar te noemen. Deze route laat niet alleen stadsschoon zien, je wandelt ook langs de riviertjes de Mark en de Aa of Weerijs met hun mooie natuurlijke oevers. Net buiten de stad loop je langs kasteel Bouvigne, dat in de 17e en 18e eeuw eigendom was van acht generaties prinses. Op het zuidelijkste deel van de route zie je een prachtig stuk van het oude Mastbos. Afwisselender kan haast niet!

Routebeschrijving

1. Vanaf centrumzijde station Breda de Meerten Verhoffstraat inlopen. Bij verkeerslichten RD, brug over, dan meteen RA door rood hek park in en meteen LA achter glazen horeca langs. Op kruising na zandbak RD, iets verder aan het einde LA, breed asfaltpad. Bij wegwijzer LA richting Breda's Museum (links is de muur van het Begijnhof). Op driesprong links aanhouden, Begijnhofmuur blijven volgen. Aan het einde RA, Catrinastraat en meteen LA, St. Annastraat. Eerste RA, Veemarktstraat. Aan het einde op Grote Markt LA en iets verder weer LA, St. Janstraat. Op kruising RA, Molenstraat.
2. Steek de voorrangsweg over, ga RD langs rode paaltjes - een ingelopen pad - en dan RA achter witgrijs gebouw langs. Aan het einde LA langs blokje huizen en voor grasveld schuin RA (wit-rode markering). Bij bordje 'Nonneveld' schuin de weg oversteken (iets naar links), daarna loop je tussen een gebouw aan je rechterhand en een grasveld links. Aan het einde van dit gebouw schuin RA. Je passeert rechts een oud gebouw van de Chassékazerne. Aan het einde bij gebouw 'Wintertuin' LA, iets verder aan het einde weer LA en dan RA langs een grasveld met rechts een laag zwart gebouw en links achter het grasveld een hoger rood-grijs gebouw.
3. Aan het einde op de singelgracht RA langs het water aan je linkerhand. Drukkere weg oversteken, daarna LA over brug. Wilhelminasingel en daarachter de straat Wilhelminapark oversteken, dan meteen schuin RA, een onverhard pad het park in. RD langs vijver aan je rechterhand. Aan het einde RA over stoep, iets verderop weer RA het park in en een slinger maken langs het water. Aan het einde, weer op de stoep, RA langs weg. Op kruising RD, Parkstraat; loop langs de linkerkant van het plantsoen. Op kruising RD. Na kerk RA, Van Almondepad. Over bruggetje en daarna meteen LA, fietspad. Volg het water aan je linkerhand. Bij brugje RD, water blijven volgen. Bij verkeerslichten de Graaf Engelbertlaan oversteken, daarna LA de Baronielaan oversteek en RD, Johan Willem Frisolaan.
4. Eerste zijstraat RA, Van der Borchlaan, met nu het water aan je rechterhand. Aan het einde LA, Kon. Emmalaan. Sla op de eerste kruising RA, Ginnekenweg. Op driehoekig pleintje met pomp links aanhouden, Ginnekenmarkt, verderop Raadhuisstraat - Ulvenhoutselaan. Tegenover Laurensark RA door poort van huisnr. 2 (wit-rode markering). Voor bruggetje LA, paadje langs water; dit verderop naar rechts en naar links volgen. Na 150 m RA over een bruggetje, langs een klaphek, asfaltpad kruisen en langs nog een klaphek.
5. Meteen daarna bij een infobord 'Markdal' LA, pad langs gracht van kasteel (voor een heen-en-weertje naar kasteel Bouvigne ga je hier niet LA, maar RD en verderop bij de weg LA). Fietspad kruisen, RD over gravelpad. Op kruising bij brugje RA en daarna niet LA (roodwitte markering), maar RD. Aan het einde LA, asfaltpad. Na wildrooster, voor bocht RA, via overstapje over paddenafrastering. Naar de doorgaande weg, deze oversteken en LA. Na 30 m RA het Mastbos in, brede onverharde laan. Na 400 m, als rechts een kleine zandvlakte begint, LA. Neem het linker parallelle pad. Na een tijdje buigt het pad schuin naar rechts en verderop naar links, naar de weg toe. Daarna loop je op een pad rechts van de weg. Links aan de overkant passeer je eerst café De Zeven Heuveltjes en verderop De Kogelvanger. Bij zijstraat na De Kogelvanger is 6 (hier eventueel LA naar parkeerplaats).

6. RD (maar komend van parkeerplaats LA) en na gedenksteen 1940/1945 RA langs bordje 'Baronie van Breda/ Mastbos'. Steeds RD, langs een plas, na 700 m bij kp 6 rechts aanhouden richting kp 5 (links is nog een plas) en iets verderop RA over een zandweg naast een fietspad. Bij P-21587/001 en kp 05 RD richting kp 4. Ook bij P-22622 RD over brede laan. 50 m na sluitboom LA langs paaltjes en bordje 'Baronie van Breda/ Mastbos', een smaller pad. Ga aan het einde bij bankjes RA. Bij P-21565/001 RD richting Breda-west, brede beukenlaan. Op kruising met drukkere asfaltweg RD Breda in, Dr. Schaapmanlaan.
7. Meteen na brug bij kp 50 RA ri. kp 51, over een graspad langs het water. Neem na 150 m het eerste pad RA, omlaag. Je gaat door een klaphek, over een bruggetje en volgt het pad naar links. Je loopt nu tussen twee wateren. Aan het einde na een klaphek RA over een asfaltweggetje parallel aan een autoweg. Op een driesprong RD onder viaduct door, verderop bij verkeerslichten LA oversteken. Aan de overkant LA, langs de andere kant van de autoweg en opnieuw onder het viaduct door. Aan het einde RA, weer langs hetzelfde water als zonet. Bij de Oranjeboombrug RD, water blijven volgen. Ook bij de volgende brug RD langs het water.
8. Bij de volgende brug, de Verlaatbrug, nog even RD, voetpad langs Bernhardsingel. Ga dan de eerste RA. De weg gaat na 50 m over in een voetpad, daarna LA door een parkje. Aan het einde schuin LA, volg het voetpad door de smalle parkstrook. Aan het einde ga je RA, Margrietstraat, en meteen LA, Vredenburgstede. Aan het einde op de Vredenburgsingel RA en iets verder LA, Arsenaalpad, een fietspad. Na bruggetje RD lopen langs parkeerterrein, nog steeds Arsenaalpad. Op kruising RD, Reinierstraat. Op het Oranje Nassaplein RA en meteen LA en aan de overkant van het plein RA, Odilia van Salmstraat.
9. Maarkendaalseweg oversteken, brug over en RD achter voormalige kerk (nu hotel Nassau), Minderbroederstraat. Aan het einde LA, Nieuwstraat. Op kruising RA, Lange Brugstraat, een winkelstraat. Dan de eerste LA, Torenstraat, langs de toren van de Grote Kerk. Vervolgens op een vijsprong schuin LA richting Haven, Vismarktstraat. Nu voor de brug RA richting Kraanstraat 4-7 en meteen RA, Kraanstraat. Op driesprong links aanhouden, Cingelstraat. RD het Kasteelplein oversteken (met links het kasteel en rechts een ruitersbeeld). Na dit plein RD over fietspad en meteen LA over een asfaltpad langs het water. Na 100 m op een splitsing links aanhouden, het water blijven volgen, iets verderop op een schuine kruising ongeveer RD langs groene bankjes. Na 60 m op de volgende kruising (voor vijver) LA over een rood bruggetje. Voor het Nassamonument LA, over brug het park uit en RD over de Willemstraat. Aan het einde RA naar het station.

Praktische informatie

Lengte van de wandeling

16 km

Startpunt

Station Breda

Parkeren

Gratis parkeren bij punt 6 op parkeerterrein tegenover grand café De Kogelvanger bij Reeptiend 11, Breda. Naar de route: Drukkere weg (Galdersweg) oversteken.

OV

Station Breda

Horeca onderweg

1 't T-Huis (in Valkenburgpark), www.t-huisbreda.nl.

2 Centrum Breda

3 Grand café De Kogelvanger, www.dekogelvanger.nl

Honden

Aangelijnd toegestaan

Achtergrondinformatie

a Stadspark Het Valkenberg

Dit park was tot 1812 de tuin van het Kasteel van Breda. Oorspronkelijk was het een bos, waar de heren van Breda jaagden. Bij de jacht werden valken gebruikt, vandaar de huidige naam. In de 17e eeuw werd het een sierpark in de geometrische Franse stijl. Het park van nu heeft de Engelse landschapsstijl, met waterpartijen, kromme paden en een aantal forse woudreuzen. Het Nassau-Baroniemonument in het park werd in 1905 onthuld door koningin Wilhelmina en herinnert eraan dat het toen 501 jaar geleden was dat graaf Engelbert en Johanna van Polanen werden ingehuldigd als Heer en Vrouwe van Breda. Bovenop de door P.J.H. Cuypers ontworpen zuil staat de leeuw van Nassau.

b Begijnhof en Waalse kerk

Het Bredase begijnhof bestaat al sinds 1267. Het lag toen op de plaats van het huidige Kasteelplein, pal naast het kasteel van Breda. Het Begijnhof moest in 1535 op bevel van graaf Hendrik III van Nassau-Breda verhuizen om plaats te maken voor een uitbreiding van het kasteel van Breda. Dat was vervelend voor de begijntjes, maar in ruil voor hun verhuizing genoten ze vanaf toen de speciale bescherming van de Oranjes. Daarom mochten ze na de reformatie als enige roomse instelling in Breda blijven bestaan. Wel werd in 1590 hun kapel, die nota bene in 1440 was gesticht door Johanna van Polanen, geconfisqueerd. De kapel werd opnieuw ingericht als Waalse kerk - de kerk naast de poort naar de Begijnhof. De begijnen gingen daarna ter kerke in de Waalse kerk, tot in 1837 het kerkje werd gebouwd waar je tegenaan kijkt als je door de poort gaat. Het laatste begijntje overleed in 1990. Koninklijke bezoekers van Breda bezochten altijd het Begijnhof om er een bordje saffraangele begijnenrijst voorgeschoteld te krijgen. Die traditie duurde tot 1981, toen de kakelverse koningin Beatrix op bezoek kwam.

Je ziet in het Begijnhof veel voormalige begijnenhuisjes, waarvan een aantal uit 1535. De nieuwste dateren uit de jaren 1860, toen er een tweede hofje werd aangebouwd. Daar staat sinds kort een beeldje van Johanna van Polanen. Verder kun je rondstruinen door de kruidentuin of een bezoek brengen aan een van de musea: het Begijnhofmuseum (www.begijnhofbreda.nl) en het Miniaturen- en poppenhuismuseum.

c Grote Markt met Grote kerk en stadhuis

De route raakt dit mooie en gezellige plein maar eventjes, maar je moet het wel goed bekijken en je kunt er natuurlijk ook een terrasje pakken.

Je móét even de Grote Kerk in. Deze prachtige, vanaf 1410 gebouwde kerk, is dé blikvanger van het plein. In de Prinsenkapel is het praalgraf van Engelbrecht II van Nassau, die van 1475 tot 1504 heer van Breda was, en zijn vrouw Cimburga van Baden. Het beeldhouwwerk laat het dode, liggende paar zien met vier knielende figuren eromheen. In de ruimte onder het praalgraf waren onder andere Anna van Buren, de eerste vrouw van Willem van Oranje, en hun eenjarige, vroeg overleden dochttertje Maria bijgezet. Het was de bedoeling dat ook Willem van Oranje hier zijn laatste rustplaats zou vinden, maar omdat Breda bij zijn overlijden in Spaanse handen was, zijn hij en vele Nassaus na hem bijgezet in Delft.

Het oude stadhuis schuin tegenover de kerk bestaat eigenlijk uit drie huizen, maar door de façade en de fraaie trap die er in 1768 voor zijn gebouwd, lijkt het sindsdien één geheel. Als het je lukt om binnen te komen (je kunt aanbellen), dan zie je in de ruimte links een kopie van het schilderij van de Spaanse schilder Velasquez 'De overgave van Breda', waarop Justinus van Nassau de sleutel van de stad overhandigt aan Spínola.

d Chassépark

Deze nieuwe wijk ligt op de plaats waar van 1899 tot 1993 de Chassékazerne was gehuisvest. Je ziet hier een mooie mix van oude en nieuwe gebouwen, waaronder het casino in de voormalige Kloosterkazerne uit 1501-1504. Dat gebouw heeft een letterlijk illustere geschiedenis. Het herbergde tot 1646 en ook in de jaren 1672-1679 een nonnenklooster. Van 1646 tot 1669 was hier de 'illustere school' gevestigd, een kleine universiteit. Stadhouders Frederik Hendrik was blij nadat hij in 1637 voor de derde keer en nu definitief Breda had heroverd op de Spanjaarden. Omdat de Baronie van Breda tot het bijzondere erfgoed van de Nassaus behoorde, wilde hij Breda in oude luister herstellen en er ook een protestants cultuurcentrum van maken. Hij steunde de illustere school met eigen geld en schonk zelfs ruim 200 boeken uit zijn bibliotheek. Je kon er studeren voor dominee, voor bestuursfuncties en militaire vakken. De opleiding bestond niet lang: het aantal inschrijvingen viel tegen en latere stadhouders hadden weinig belangstelling meer voor deze hogeschool.

e Kasteel Bouvigne

Dit ranke, omgrachte kasteel dateert uit de 16e eeuw. Het is in 1614 gekocht door prins Philip Willem om samen met zijn broers Maurits, Frederik Hendrik en Willem II in de omgeving te jagen. Acht achtereenvolgende prinsen waren eigenaar van het kasteel en schoten er op wild, maar Frederik Hendrik gebruikte het kasteel in 1637 ook als hoofdkwartier bij zijn succesvolle belegering van de stad Breda. Later werd het kasteel minder intensief gebruikt en zelfs verwaarloosd, tot in 1774 een rijke koffieplanter het kasteel overnam en de oude naam 'Boeverie' verfransde tot Bouvigne.

Het kasteel is nu eigendom van Waterschap Brabantse Delta. Tijdens kantooruren kun je de tuinen bekijken. Loop als je dat wilt helemaal om het kasteel heen naar de strakke nieuwbouw aan de zuidkant. Achter een houten beeld van een man kun je door het gebouw heen via de receptie naar de tuin.

f Mastbos

Dit is een van de oudste bossen van Nederland. Graaf Hendrik III van Nassau liet hier vanaf 1515 zaad van de grove den uit Neurenberg inzaaien. Eeuwenlang hebben de heren van Nassau hier gejaagd, maar het was en is ook een productiebos. De rechte naaldboomstammen werden onder andere gebruikt om er scheepsmasten van te maken, vandaar de naam van het bos.

g Kasteel van Breda

Dit kasteel is sinds zijn ontstaan eind 12e eeuw voortdurend veranderd en uitgebreid. Door het huwelijk van Johanna van Polanen met Engelbrecht I van Nassau kwam het in 1403 in handen van de familie Van Nassau. Uit de tijd van zijn zoon Jan IV van Nassau, die de Rekenkamer bij het kasteel liet bouwen, speciaal om de uitgebreide bezittingen van de Nassaus in de Nederlanden te administreren, dateert de nog bestaande Nassautoren. Zijn achterneef graaf Hendrik III van Nassau verbouwde het kasteel tot een

renaissancepaleis. Willem van Oranje erfde het kasteel in 1544 en woonde er tijdens de eerste jaren van zijn huwelijk met Anna van Buren. Toen volgde de Tachtigjarige Oorlog en wisselde het kasteel een aantal malen van eigenaar. De meest roemruchte wisseling was in 1590. In een schip met turf dat via het 'Spanjaardsgat' naar het kasteel was gevaren, hadden zeventig soldaten zich onder de turven verstopt - een list van prins Maurits. De soldaten sloegen toe toen de Italiaanse huursoldaten op 3 maart - vastenavond - dronken waren en tot weinig meer in staat. De operatie slaagde en Breda was weer even in Staatse handen.

In de Franse tijd (1795-1813) was het kasteel verbeurd verklaard. De Franse machthebbers gebruikten het als kazerne en als hospitaal. Koning Willem I kreeg later zijn kasteel in uitgewoonde staat terug.

Hij besloot de Koninklijke Militaire Academie (KMA) in het kasteel onder te brengen. Het kasteel werd daartoe van 1826-1828 verbouwd.

Je ziet nu een strak, omgracht kasteel met een indrukwekkend plein ervoor. Het ruiterbeeld aan de zuidkant van het plein stelt stadhouder Willem III voor.

Mocht je hier op een dinsdag zijn, dan kun je van 11 tot 16 uur het Koningin Wilhelminapaviljoen links van de poort bezoeken. Er is een permanente expositie over het kasteel en zijn bewoners.

Route en tekst van deze route zijn gemaakt door Ad Snelderwaard, zie voor meer info www.adsnelderwaard.com. Deze wandeling is als pdf-bestand met topografische kaart, gps-track en beelden te vinden op Wandelzoekpagina:

www.wandelzoekpagina.nl/wandeling/breda/16527/ . Ik ben benieuwd naar je reactie op deze wandeling; opmerkingen en aanvullingen zijn welkom op www.wandelzoekpagina.nl of op adsnelderwaard@xs4all.nl.

In de wandelgids 'Vorstelijk wandelen' nemen Sietske de Vet en Ad Snelderwaard je in 12 wandelingen mee rond historische plekken waar de voorouders van de koning woonden maar ook wandelden. De gids is te koop bij de boekhandel of online te bestellen via www.gegarandeerdonregelmatig.nl.

4 **Neem een abonnement!**
Meer dan 1500 wandelkaarten

voor slechts
€ 13,50